

Länsstyrelsen
Samhällsutvecklingsenheten
751 86 Uppsala

ANGÅENDE GENOMFÖRD ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2 INFÖR NY
DETALJPLAN FÖR BJÖRNHÅLSSKOGEN, FASTIGHETEN MARMA 1:67, ALUNDA
SOCKEN, ÖSTHAMMARS KOMMUN, UPPSALA LÄN (LSTN DNR 431-1791-16)

Upplandsmuseet har under juni-juli 2016 genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 av området Björnhålsskogen i Alunda (fig 1). Utredningen genomfördes efter länsstyrelsens beslut 2016-06-08 (dnr 431-1791-16) och efter en inför uppdraget upprättad undersökningsplan. Utredningen föranleddes av att Östhammars kommun planerar en detaljplan för området föranledd av utbyggnad av bostäder inom området. De preliminära resultaten av utredningen redovisas i detta PM. De slutgiltiga resultaten kommer att redovisas i en rapport som beräknas vara sammanställd under hösten 2016.

Området omfattar 25 hektar och består av både skogsmark och öppen mark, mestadels använd som betesmark och vall. I utredningens etapp 1 ingick fältinventering av området och en översiktlig kart- och arkivgenomgång. I etapp 2 ingick maskingrävning av sökschakt i öppen mark och handgrävning av provgröpar i skogsmark.

I **etapp 1** observerades lämningar av olika karaktär i skogsmarken i områdets norra del. Däremot påträffades inga lämningar i anslutning till öppen mark i den södra delen. I tätbevuxen skogsmark i nordväst noterades lämningar i form av mindre husgrunder (objekt 8, 10), källargrop (objekt 9) och en stensamling (objekt 11). De kan identifieras som rester av bebyggelse efter ett torp som återfinns på äldre lantmäterikartor från 1761 och 1794 samt har upphört före 1863.

På ett impediment längre österut noterades en stenrad (objekt 7), som att döma av att stenarna låg på markytan och inte gav intryck av att vara nedsjunkna sannolikt har tillkommit i samband med röjning i anslutning till åkermarken under senare tid.

UPPLANDSMUSEET

I tidigare skogsbevuxen mark i nordost påträffades lämningar av lite olika karaktär. En stor del av trädbeståndet hade avverkats och området hade markberetts och nya träd planterats. I området identifierades två grupper avstensättningar.

De sistnämnda lämningarna granskades ytterligare inom utredningens **etapp 2**. De markberedda stråk som berörde lämningarna rensades upp för att kunna bedöma karaktär på fyllning och stenpackning.

I den västra gruppen identifierades femstensättningar (objekt 4-6, 12-13) på en höjd. Av dessa visade sig objekt 4, 6 och 12 ha minst tvåskiktad stenpackning av både rundade och skarpkantade tättagda stenar i lämningens mittre del och enskiktad i den yttre delen. Därtill låg stenarna i och under en påtaglig myllfyllning. Det sistnämnda innebar också att lämningarna främst identifierades genom koncentrationer av sten i de markberedda stråken, men var annars inte särskilt framträdande i markytan. I objekt 4 och 6 noterades också var sin liggande 1-2 m lång avlång sten. Eventuellt skulle de kunna vara fallna resta stenar.

De två återstående lämningarna (objekt 5 och 13) var synliga i markytan i och med att stenpackningen enbart var övermossad samt att den låg i anslutning till stora markfasta block. Dessa lämningar hade inte berörts av de markberedda stråken, och stenpackningarna av tättagda stenar gav intryck av att vara flerskiktade i de centrala delarna. I ytan fanns däremot inget inslag av mylla. Att stenpackningen var synlig i markytan och att de anslöt till stora markfasta block gav dessa lämningar en annan karaktär jämfört med de tre först beskrivna.

Topografiskt låg objekt 4-6 på höjdens krön, medan objekt 12 och 13 låg i dess västra respektive östra sluttning. Objekt 5 och 6 låg i nära anslutning till kanten av en uppmot 2 m djup sentida täktgrop.

I den östra gruppen ingick fyra objekt,stensättningarna (objekt 1-3) ochstensamlingen objekt 14. Av dessa hade objekt 1 och 2 stenpackning av tättagda främst skarpkantade stenar vilka låg i och under myllfyllning av samma karaktär som objekt 4, 6 och 12 i den västra gruppen. Objekt 2 var dock större och hade en flerskiktad stenpackning, vilket gav den en mer påtaglig höjd. Därtill hade den trolig kantkedja mot norr och öster. Objekt 1 var betydligt mindre och hade en enskiktad stenpackning.

Topografiskt låg dessa två objekt på en mindre höjd, varav objekt 2 låg på dessa krön och övre delen av dess norra sluttning. Objekt 1 låg mellan objekt 2 och höjdens branta kant mot väster. På höjdens södra del fanns spridda större stenar och block, men inga påtagliga stenpackningar eller koncentrationer av sten i de markberedda stråken. Höjden var mest påtaglig mot norr och svagt markerad mot söder.

Objekt 3 låg 25 m nordväst om dessa lämningar, vid kanten av ett lågt plåtårtat parti som gränsade till odlad mark och ett fuktigare stråk. Dess stenpackning var 1-2-skiktad, men inte lika tättagd och med något mer diffusa avgränsningar än i objekt 4

och 6. Stenpackningen låg i likhet med de andra stensättningarna i och under myllfyllning.

Objekt 14 bestod av en oregelbunden 1-2 skiktad packning av stenar i anslutning till större stenar. Den tolkas som röjningssten, förmodligen från den närliggande odlingsmarken.

I odlingsmarken norr och öster om skogsmarken med dessa lämningar maskingrävdes sökschakt. De åtta schakten hade en sammanlagd area om 445 m². I schakten påträffades enbart diken. Inom den aktuella delen har det därför inte funnits någon boplatz i grannskapet till stensättningarna.

Antikvariska bedömningar

Lämningarna av bebyggelse objekt 8-11 bedöms som fornlämning eftersom de att döma av äldre kartmaterial funnits under senare delen av 1700-talet, men upphört före 1800-talets mitt.

Stenraden objekt 7 och stensamlingen objekt 14 bör ha samband med röjning av odlingsmark och bedöms som Övrig kulturhistorisk lämning.

Stensättningarna objekt 1-6 och 12-13 bedöms som fornlämning på grund av de ofta flerskiktade stenpackningarna och att dessa i flera täcks av myllfyllning. Möjligen kan resta stenar ha ingått i några lämningar. Några lämningar kan genom anslutningen till markfasta block eventuellt betecknas som blockgravar.

En jämförelse med en preliminär detaljplan visar att bebyggelselämningarna (objekt 8-11) och den västra gruppen stensättningar (objekt 4-6, 12-13) ligger inom områden som planeras som bostadsområde, medan däremot den östra gruppen av stensättningar (objekt 1-3) ligger inom område som planeras som naturmark.

UPPLANDSMUSEET

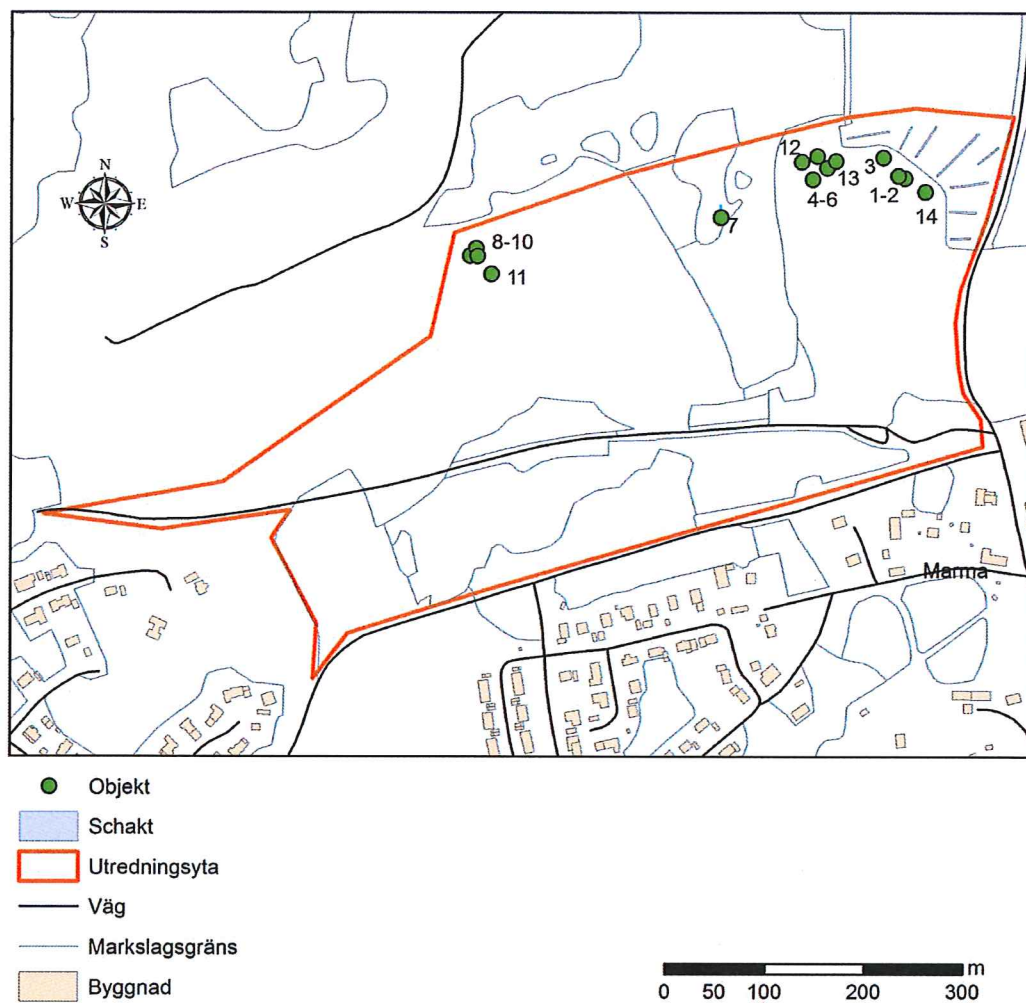

Bent Syse
Bitr. museichef

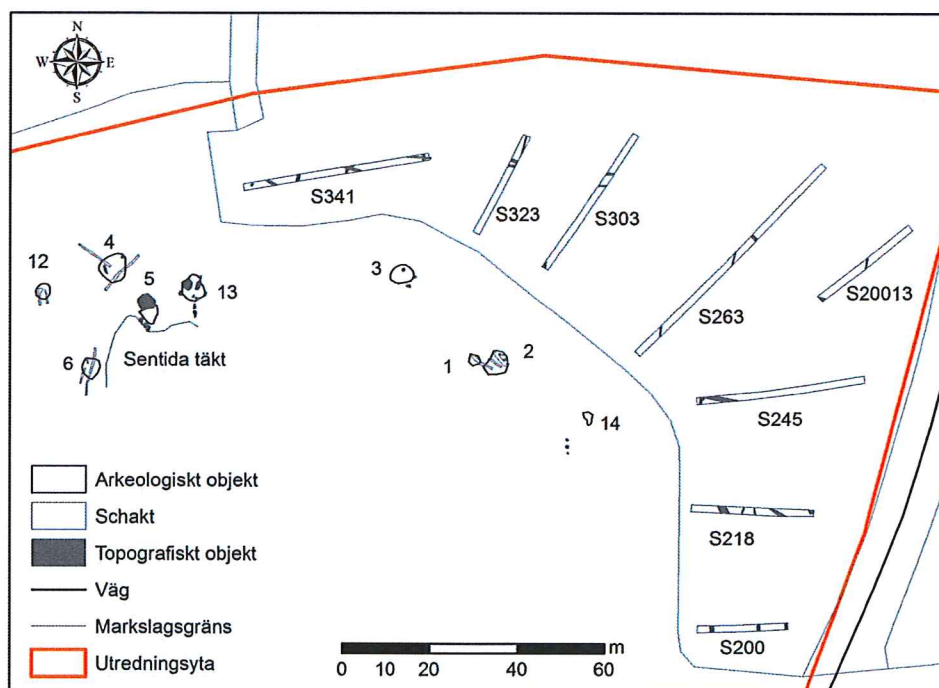

Hans Göthberg
Arkeolog

Kopia till: Östhammars kommun, Bygg- och miljöförvaltningen, att. Linnéa Johansson

Figur 1. Utredningsområdet med de påträffade objekten 1-14. Skala 1:7500.

Figur 2. Schaktplan upprättad i samband med etapp 2. Skala 1:2000.